

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Gävleborgs län

Datum: 2023-03-22

Områdesnummer: NRO 21 056

Områdesnamn: Sässmanområdet

Kommun: Ovanåker

Kartblad: 15 G SV

Area: Ca 1 119 hektar, varav 934 hektar land och 185 hektar vatten

Naturgeografisk region: 28b Kuperad sydlig boreal (enligt Nordiska ministerrådet termlista 1984)

Agrara kulturlandskapsregioner: 14 Södra Norrlands och norra Svealands kust- och odlingsbygder (enligt Nordiska ministerrådet 1987)

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Bottenhavet, Avrinningsområde 48, Ljusnan (enligt Vattendistrikt i Sverige, Vattenmyndigheterna)

Landskapsform: 5 Vågig bergkulleterräng med relativ höjd >100 m (enligt nordiska ministerrådet 1984)

Riksvärde:

Odlingslandskap, Naturbetesmark, Äng
Sjö, Vattendrag, Våtmark
Flora, Fauna

Värdebeskrivning: Sässmanområdet är ett rikt och särpräglat älvlandskap. Voxnan med sitt meandrande lopp omges av ett mosaiklandskap med åkrar, betesmarker kantade av lövskogspartier, ett antal tjärnar, våtmarker och sjöar. Vattendragets hydrologi med de regelbundna översvämningarna har skapat, och skapar fortfarande, till stor del områdets utseende, karaktär och mycket av förutsättningarna för dess naturvärden. Flodplanet är särpräglat tack vara ändmoränerna som bildats tvärs över dalen och sedan till stor del täckts av siltsediment. Området utgör ett representativt odlingslandskap i Ovanåkersbygden med lång kontinuitet och stort inslag av naturbetesmarker. Området är betydelsefullt som flytt- och häckningslokal för fågel.

Huvudkriterier: A, C, D

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt hävd på jordbruksmarker, med naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av slätterängar, åkerholmar, öppna diken och andra landskapselement. Flertalet fågelarter, bl.a. olika vadare, är

beroende av att de större öppna betesmarkerna som finns runt flera av områdets sjöar fortsätter att betas och hållas öppna. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Hänsyn till mark och vatten vid skogsbruk, vilket bland annat, men inte uteslutande, inkluderar att hålla en skyddszon mot vattnet, undvika hyggesbruk och undvika plantering av åker- och ängsmark. Att vattendragets hydrologi med regelbundna översvämningar bevaras.

Områdets värden kan påverkas negativt av: Skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av kemiska bekämpningsmedel, gödsling, kalkning, konstbevattning, täkt av sten eller jord eller övrig miljöstörandeindustri, exploatering eller aktivitet som har en betydande negativ påverkan på områdets miljö och naturvärden. Minskad hävd av jordbruksmark och minskad betesdrift kan ha en negativ inverkan på området och den biologiska mångfalden. Jordbruk, vattenkraft, skogsbruk, gruvdrift, eller annan exploatering eller aktivitet som på något sätt negativt påverkar vattendragets naturliga morfologi, hydrologi, konnektivitet eller kemiska- och ekologiska status. Aktiviteter som kan ha negativ effekt på vattendraget inkluderar, men begränsar inte till, vandringshinder, vattenuttag, muddring, utsläpp av försurande ämnen, dikning, tillförsel av organiska gifter, överfiske, inplantering av främmande fiskstammar och avverkning av strandnära skog eller trädriddåer längs vattendraget. Strandnära skog utgör inte bara en viktig funktion för vattenmiljön, de är också värdefulla för många landlevande växter och djur. Spridning av invasiva arter och störning av fågellivet kan också påverka områdets värden negativt.

Säkerställande:

Samrådsområdet 21-GXIII:181 Sässmanområdet

Natura-2000:

SE0630051 Sässmanområdet (SPA: 1996)

Områdets huvuddrag: Voxnan är en skogsälv som sammanlagt är 19 mil lång, varav drygt 8 mil rinner genom Ovanåkers kommun och ca 5 km inom riksintresseområdet.

Voxnan är utbyggd till förmån för vattenkraft som inte är miljöanpassad och har både konstgjorda vandringshinder, torrfåror och omvänd vattenregim. Sässmanområdets närmsta damm och kraftstation (Österforsens) ligger mindre än en kilometer uppströms i centrala Edsbyn. Mellan sjöarna Ullungen och Vägnan (ca 5 km) har Voxnan ett mjukt meandrande lopp. Älven omges av en mosaik av åkrar och betesmarker kantade av lövdungar samt ett stort antal tjärnar och våtmarker. I områdets östra del har Voxnan bildat ett litet delta mot utloppet i Vägnan. Det finns flera äldre markavvattnings företag i eller i närheten till området som till olika grad har påverkat och påverkar vattendragets hydrologiska regim. Ytterligare markavvattning skulle med största sannolikhet ha en negativ effekt på de ekosystem som är etablerade på platsen idag, som till stor del har formats av de regelbundna översvämningarna.

Området är en utpräglad jordbruksbygd av omväxlande karaktär med stor variation av naturtyper som skapar goda förutsättningar för främst fåglar men

även för kärlväxter, lavar och insekter. Ävjepilört, grönskära och fyrling är hotade växtarter som har noterats i området, vilka alla är små konkurrenssvaga arter som gynnas av störningar såsom varierande vattennivåer och betesdjur. I florán i övrigt finns bl.a. en mångfald av olika fuktkrävande arter som växer vid strandzonerna och i grunda vatten, exempelvis nickskära, pilblad, igelknopp, strandranunkel, missne och olika viden.

Utmärkande för området är det stora antalet tjärnar och sjön Sässman.

Många tjärnar har bildats genom att sedimenttäckta ändmoräner bildat fickor som älven senare har skärmat av när den slingrat sig ned i underlaget.

Älven kantas av vallar - leveer - påbyggda vid översvämningstillfällena. Vid översvämningar medförs och avsätts betydande mängder nytt material och vattenomsättningen ökar drastiskt i de grunda sjöarna, vars vattenstånd regleras med dammluckor. Inslaget av lövskog är stort i området och längs flodfåran växer en lövskogsridå på levéerna. Dungar av barrskog förekommer framför allt i områdets ytterkanter. Det finns även vissa lövskogsområden med sankmark, bland annat i områdets sydöstra del mellan Ovanåker och Höjen, som utgör goda häckningsmiljöer för flera fågelarter bland annat grönsångare, trastar, hackspettar, gärdsmyg. Områdena har låglänta blöta partier med lövskog som fått utvecklats fritt och erhåller både yngre och äldre vegetation. Områdena är även viktigt att belysa som en möjlig biotop för vitryggig hackspett.

Sässmanområdet har en artrik fågelfauna och är känt för sitt rika fågelliv. Det har stora värden både som häcknings- och rastningslokal. Som flyttfågellokal är det en av de intressantaste i Hälsinglands inland. Vid översämningarna i samband med vårfloden dras stora mängder änder, vadare, doppingar etc till området. Den rika variationen av naturtyper skapar dessutom förutsättningar för en både art- och individrik tättingafauna. Karaktärsarter är bland annat svarthakedopping, storspov, skrattmåsk och sävsparv. Andra skyddsvärda arter som förekommer i området är till exempel hornuggla, buskskvätta, årtå, sångsvan, brun kärnhök, trana, brushane och salskrake.

Den stora variationen av naturtyper gynnar även många insekter som till exempel de skyddsvärda arterna skalbaggen storplattnos och svart plattbagge men också sexfläckig fallbagge och praktbladbagge.

Området är en utpräglad och levande jordbruksbygd med gårdar längs dalens sidor och betesmarker runt sjöar och våtmarker. I de strandnära betesmarkerna växer rikligt med kortskottsvegetation som till exempel ävjepilört, nålsäv och strandranunkel. Pilblad förekommer i grunda vatten. Många gamla slätterlador är bevarade. På de gamla ladornas ved växer flera sällsynta lavar som sydlig ladlav, ladvantlav, vedflamlav sotlav och brun nållav. Vid sjön Vagnan ligger den välbevarade byn Vågnbo med ålderdomlig struktur och stora mangårdsbyggnader, den är klassad som riksintresse för kulturmiljövård.

I nordvästra delen av området finns en flygplats och en träindustri.

Anmärkningar: Området ingår i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objektnummer 21.01-05), i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objektnummer X2102) samt i länsstyrelsens naturvårdsprogram (objektnummer 48 och 49 i Ovanåkers kommun). Del av Sässmanområdet ligger inom Riksintresse för kulturmiljövård nr K X 567 Vängsbo.

Sässmanområdet ingår i Biosfärområdet Voxnadalen. Biosfärområden utnämns av Unesco, FN:s organ för utbildning, vetenskap och kultur. Voxnadalen utnämndes 2019. Älven Voxnan rinner genom hela biosfärområdet och förenar de fyra kommunerna Ovanåker, Ljusdal, Bollnäs och Rättvik. Landskapsbilden präglas av skog, berg och Hälsingegårdarna som togs upp på Unescos världsarvslista 2012. Ett biosfärområde ska tjäna som ett modellområde där insatser fokuseras på att främja naturvård, samhällsutveckling och utveckling av forskning och utbildning. Lokal samverkan är grunden. Ett biosfärområde formas efter lokala förutsättningar och alla biosfärområden är unika.

Sässmanområdet är även samrådsområde enligt 12 kap. 6 § miljöbalken, där anmälan om samråd till länsstyrelsen måste göras för verksamheter som kan komma att väsentligt förändra naturmiljön.

Referenser:

- SLU Artdatabanken. 2022. *Artportalen, rapportsystemet för växter, djur och svampar*. <http://www.artportalen.se>. Besökt 2022.12.02.
- Länsstyrelsen i Gävleborgs län. 2017. *Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0630051 Sässmanområdet*.
- Länsstyrelsen Gävleborgs län, KMV forum. 2014. *Riksintressen i Ovanåkers kommun, ett kunskapsunderlag*.
- Länsstyrelsen i Gävleborgs län. 1997. *Värdefull natur i Gävleborg, naturvårdsprogram*. Rapport 1997:12.
- Länsstyrelsen i Gävleborgs län. 1993. *Ångar och hagar i Gävleborg*. Rapport 1993:2.
- Hansen, J. 2014. *Detaljerad landskapsanalys och utveckling av Sässmanområdet, Ovanåkers kommun*.
- Persson, S. 2013. *Fågelinventering Sässmanområdet, Ovanåkers kommun*.
- Olander, S. 2013. *Inventering av kortskottsvegetation vid Sässman*. Inventering utförd inom Lonaprojektet ”Detaljerad landskapsanalys av Sässman”.
- Jonsson, F. & Nordin, U. 2013. *Lavar på kulturved i Gävleborgs län 2013*. Länsstyrelsen Gävleborg.
- Ovanåkers kommun. 2019. *Remissupplaga av Fiske- och vattenvårdsplan i Voxnans avrinningsområde; Biotopkarteringsplan gällande vattendrag i Ovanåkers kommun*.